

**Cjelovita
kurikularna
reforma**

PRIJEDLOG OKVIRA NACIONALNOGA KURIKULUMA

Travanj, 2016.

Ekspertna radna skupina za provođenje Cjelovite kurikularne reforme:

Boris Jokić – voditelj

Branislava Baranović

Suzana Hitrec

Tomislav Reškovic

Zrinka Ristić Dedić

Branka Vuk

Ružica Vuk

Lektura:

Igor Medić

Grafičko oblikovanje:

Karla Paliska

SADRŽAJ

UVOD.....	4
1. O KURIKULUMU	5
1.1. SASTAVNICE NACIONALNOGA KURIKULUMA.....	6
1.2. UPORIŠTA NACIONALNOGA KURIKULUMA.....	7
2. SUSTAV NACIONALNIH KURIKULUMSKIH DOKUMENATA.....	9
3. OKVIR NACIONALNOGA KURIKULUMA	12
3.1. VIZIJA	12
3.2. VRIJEDNOSTI	13
3.3. GENERIČKE KOMPETENCIJE.....	14
3.4. STRUKTURA DOVISOKOŠKOLSKOGA SUSTAVA ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	20
ODGOJNO-OBRAZOVNI CIKLUSI.....	20
3.5. NAČELA ORGANIZACIJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA	23
3.6. NAČELA UČENJA I POUČAVANJA.....	24
3.7. NAČELA VREDNOVANJA	26

UVOD

Cjelovita kurikularna reforma prva je mjera kojom je započela realizacija Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (Strategija) prihvaćene u Hrvatskome saboru u listopadu 2014. Zajedno s Ciljem 3. dijela Strategije koji se odnosi na rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje (Promjena strukture sustava odgoja i obrazovanja kojom je predviđeno produljenje dovisokoškolskoga odgoja i obrazovanja s dosadašnjih 11/12 na 12/13 godina), Cjelovita kurikularna reforma vjerojatno predstavlja i najsloženiju promjenu predviđenu Strategijom. Promjene predložene Cjelovitom kurikularnom reformom nisu „kozmetičke prirode“, već početak smislene, sustavne i korjenite promjene sustava odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske. Ove se promjene nastavljaju na brojne vrijedne pokušaje i inicijative u prethodnih 25 godina, stoga iz njih preuzimaju određena dobra rješenja i razvojne pravce.

NUŽNOST KONTINUITETA

Do sredine 2000-ih godina osnovnoškolski i srednjoškolski sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj karakterizira isključiva usmjerenost sadržajima propisanim nastavnim planovima i programima. Od početka prošlog desetljeća obrazovna politika postupno pokušava osmisliti i uvesti određene promjene s ciljem osuvremenjivanja sustava u obliku pomaka od usmjerenosti sadržajima k usmjerenosti odgojno-obrazovnim ishodima (ishodima učenja) te od isključivog prijenosa sadržaja k razvoju kompetencija.

U strateškom dokumentu Hrvatska u 21. stoljeću (2001.) navodi se potreba provedbe kurikularne reforme koja uključuje promjene sadržaja obrazovanja i načina poučavanja i učenja. Slični ciljevi navode se i u dokumentu Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010. godine (2005.). Projektom Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) te donošenjem novoga Nastavnog plana i programa za osnovnu školu 2006. godine započele su kvalitativne promjene na osnovnoškolskoj razini u dijelu koji se odnosi na programske sadržaje. Nastavnim planom i programom za osnovnu školu određena su, između ostaloga, odgojno-obrazovna postignuća učenika na razini pojedinog predmeta te se pokušalo utjecati na načine izvedbe odgojno-obrazovnog procesa. Na srednjoškolskoj razini, osobito u slučaju gimnazijskih programa, nije bilo većih programskih promjena od sredine 1990-ih, a rad u ustanovama ranog i predškolskog odgoja do donošenja Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015.) bio je određen Programskim usmjerenjem odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi još iz 1991. godine. Donošenjem Strategije za izradbu i razvoj nacionalnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2007.) otvoren je prostor većim zahvatima u odgojno-obrazovnom sustavu. Nacionalni okvirni kurikulum (NOK, 2011.) dokument je kojim se pokušalo ostvariti usklađivanje različitih razina i vrsta odgoja i obrazovanja. NOK, između ostalog, definira odgojno-obrazovna područja, međupredmetne teme i odgojno-obrazovne cikluse. **Također u NOK-u se na razini odgojno-obrazovnih područja definiraju očekivana učenička postignuća za svaki odgojno-obrazovni ciklus. NOK predstavlja jedno od ključnih ishodišta svih kurikulumskih dokumenata u okviru Cjelovite kurikularne reforme.**

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) u Strategiji razvoja sustava strukovnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj 2008. – 2013. navodi kao prvi strateški cilj usmjerenje razvoju kvalifikacija temeljenih na kompetencijama i ishodima učenja. U skladu sa Strategijom, ali i usporedo s izradom NOK-a i neovisno o njoj, ASOO je uz potporu niza IPA projekata pokrenula proces utvrđivanja metodologije i izrade standarda zanimanja, kvalifikacija te kurikulumu za stjecanje pojedinih kvalifikacija u strukovnom obrazovanju, čija je eksperimentalna provedba započela u školskoj godini 2013./2014. U tom se razdoblju intenzivno radilo i na izradi Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (HKO) kao reformskog instrumenta kojim se uređuje cjelokupan sustav kvalifikacija na svim odgojno-obrazovnim razinama putem standarda zanimanja i standarda kvalifikacija temeljenih na ishodima učenja i usklađenih s potrebama tržišta rada, pojedinca i društva u cjelini. HKO naglašava usmjerenost na razvoj kompetencija temeljen na provjerljivim ishodima učenja.

Planiranje i izrada tih dokumenata obrazovne politike nije bila međusobno koordinirana što za posljedicu ima: a) nepostojanje zajedničkih odgojno-obrazovnih vrijednosti, načela i ciljeva različitih odgojno-obrazovnih razina i vrsta; b) neujednačenost u određenju pojmova vezanih uz kurikulum, kompetencije i posebice odgojno-obrazovni ishode (ishode učenja); c) nedostatak koordiniranja u metodološkom pristupu izradi kurikulumu i određivanju odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja); d) nepostojanje koherentnoga sustava praćenja, vrednovanja i (pro)ocjenjivanja razvijenosti i usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja). Navedeno ukazuje na nedovoljnu razinu povezanosti različitih sastavnica sustava odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj, što može negativno utjecati na razinu kvalitete i pravednosti u sustavu.

Iz pregleda navedenih dokumenata vidljivo je da je u prethodnih 15 godina obrazovna politika, bez obzira na političku pripadnost, pokušala usmjeriti strateški razvoj ranog i predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja razvoju kompetencija, promjeni načina učenja i poučavanja te jasnom usmjerenju na potrebu definiranja odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja).

Cjelovita kurikularna reforma osigurava kontinuitet ovakva strateškog razvoja povezivanjem sastavnica odgojno-obrazovnog sustava u koherentnu, fleksibilnu i učinkovitu cjelinu temeljenu na zajedničkim odgojno-obrazovnim vrijednostima, načelima i ciljevima.

NOVE PERSPEKTIVE

Cjelovita kurikularna reforma osmišljena je sveobuhvatno, odnosi se na sve razine i vrste odgoja i obrazovanja i usmjerena je na sljedeća četiri jednakovrijedna elementa (Slika A.):

Slika A. Elementi Cjelovite kurikularne reforme

Cilj je kurikularne reforme uspostavljanje usklađenoga i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja cjelovitim kurikularnim i strukturnim promjenama da bi se:

- **djeci i mladim osobama** osiguralo korisnije i smislenije obrazovanje, u skladu s njihovom razvojnom dobi i interesima te bliže svakodnevnomu životu; obrazovanje koje će ih osposobiti za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja
- **učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova** osiguralo osnaživanje uloge i jačanje profesionalnosti, veću autonomiju u radu, kreativniji rad, smanjenje administrativnih obveza, motivirane učenike i smanjivanje vanjskih pritisaka
- **roditeljima** omogućila veća uključenost u obrazovanje djece i život vrtića i škole, dala jasno iskazana očekivanja, ponudilo objektivnije ocjenjivanje i vrednovanje, uputile smislene i češće povratne informacije o postignućima njihove djece.
- **društvu** osigurala osnova za aktivno, odgovorno i konstruktivno djelovanje djece i mladih osoba u različitim zajednicama
- **gospodarstvu** omogućilo veću povezanost sa odgojno-obrazovnim sustavom i osnovu za konkurentost

1. O KURIKULUMU

Kurikulum je osmišljen, sustavan i skladno uređen način reguliranja, planiranja, izvedbe i vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa, koji može biti određen na različitim razinama, na razini cjelokupnoga sustava odgoja i obrazovanja, na razini pojedinih njegovih dijelova, na razini odgojno-obrazovne ustanove i na razini pojedinca.

S djetetom ili mladom osobom u svome središtu i, označujući put ili tijek njegova odgoja i obrazovanja, kurikulumom se određuju i usklađuju:

- svrha, ciljevi, očekivanja i ishodi koja kao društvo, odgojno-obrazovne ustanove ili pojedinci postavljamo pred djecu ili mlade osobe u odgojno-obrazovnome procesu
- iskustva djece i mladih osoba koja je organizacijom odgojno-obrazovnog procesa, učenjem i poučavanjem te sveukupnim radom odgajatelja, učitelja¹, stručnih suradnika i ravnatelja potrebno osigurati kako bi se postavljeni ciljevi, očekivanja i ishodi ostvarili
- vrednovanje ostvarenosti ciljeva, očekivanja i ishoda te odgojno-obrazovnog procesa, čime se omogućuju stalne promjene svih sastavnica kurikuluma.

Nacionalni kurikulum predstavlja posebno važan dio sustava odgoja i obrazovanja u svakoj zemlji.

1.1. SASTAVNICE NACIONALNOGA KURIKULUMA

Nacionalni kurikulum Republike Hrvatske predstavlja **sustav** koji služi ujednačavanju i podizanju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa te ispunjavanju zajednički određenih odgojno-obrazovnih ciljeva, očekivanja i ishoda neovisno o odgojno-obrazovnoj ustanovi koju djeca i mlade osobe pohađaju. Ovako određen Nacionalni kurikulum ima znatno šire značenje od dosad uvriježenih nastavnih planova i programa u Republici Hrvatskoj.

Nacionalni kurikulum Republike Hrvatske čine sljedeće tri sastavnice:

1) Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata, kojima se na nacionalnoj razini iskazuju *namjere* povezane sa svrhom, ciljevima, očekivanjima, ishodima, iskustvima djece i mladih osoba, s organizacijom odgojno-obrazovnog procesa i s vrednovanjem. Nacionalni kurikulumski dokumenti hijerarhijski su organizirani i odnose se na cjelokupan sustav odgoja i obrazovanja (*Okvir nacionalnoga kurikuluma*), na različite razine i vrste odgoja i obrazovanja (npr. *Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje* ili *Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje*), na određene njegove dijelove (npr. *Nacionalni kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik* ili *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo*) i na posebnosti odgojno-obrazovnog procesa za određene skupine djece ili

¹ U skladu s određenjem u Strategiji znanosti, obrazovanja i tehnologije (2014.) u Okviru nacionalnoga kurikuluma sve se osobe odgovorne za poučavanje i učenje u osnovnoškolskome i srednjoškolskome obrazovanju nazivaju zajedničkim nazivom „učitelj“ (prema Preporuci o statusu učitelja – *Recommendation Concerning the Status of Teachers*, UNESCO, Pariz, 1966.). Treba istaknuti da se naziv „učitelj“ odnosi na osobe obaju spolova.

mladih osoba (npr. *Okvir za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika* ili *Nacionalni kurikulumi na jeziku i pismu nacionalnih manjina*).

Nacionalni kurikulumski dokumenti predstavljaju osnovu za izradu i primjenu kurikuluma na ostalim razinama:

- **odgojno-obrazovnih ustanova** za izradu i primjenu *kurikuluma na razini odgojno-obrazovne ustanove (kurikulum vrtića, škole, učeničkog doma...)*, kojim se određuje, planira i izvodi odgojno-obrazovni proces u skladu s posebnostima rada i okruženja pojedine ustanove
- **odgojno-obrazovnih radnika** za izradu i primjenu *izvedbenih kurikuluma*, kojima se određuje, planira i izvodi odgojno-obrazovni proces za skupinu djece i mladih osoba,
- **odgojno-obrazovnih ustanova i odgojno-obrazovnih radnika** za izradu i primjenu *osobnih kurikuluma* za djecu i mlade osobe s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.

2) Primjena nacionalnih kurikulumskih dokumenata, kojima se ostvaruje namjera iskazana dokumentima na nacionalnoj razini. Osim nacionalnim kurikulumskim dokumenatima, odgojno-obrazovni proces određen je primjenom kurikuluma izrađenih na ostalim razinama te zakonskim propisima koji normiraju odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj.

3) Vrednovanje ciljeva, očekivanja, ishoda i procesa, čime se prati *primjena i izvedba namjera* iskazanih nacionalnim kurikularnim dokumentima.

Podatci prikupljeni različitim oblicima vrednovanja osnova su za promjene kurikulumskih dokumenata, čime se osigurava trajna razvojnost i otvorenost nacionalnoga kurikuluma Republike Hrvatske.

1.2. UPORIŠTA NACIONALNOGA KURIKULUMA

Nacionalni kurikulum u sve tri sastavnice svoje uporišta ima u sljedećim karakteristikama sustava odgoja i obrazovanja određenim Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2010.), Nacionalnim okvirnim kurikulumom (2011.) i Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.):

VISOKA KVALITETA ODGOJA I OBRAZOVANJE ZA SVE

Osiguravanje materijalnih, tehničkih, informacijsko-tehnoloških, higijenskih i drugih uvjeta za ostvarenje najviših odgojno-obrazovnih standarda, kao i visokih profesionalnih standarda nositelja odgojno-obrazovnog rada.

JEDNAKOST OBRAZOVNIH MOGUĆNOSTI ZA SVE

Svako dijete i mlada osoba ima pravo na obrazovni razvoj kojim će u najvišoj mjeri razviti osobne potencijale; jednakost obrazovnih mogućnosti temelji se na društvenoj pravednosti; obrazovanje i školovanje ne može biti povlasticom manjine niti se može umanjiti na temelju etničkih, spolnih, rodni ili drugih društveno uvjetovanih razlika.

UKLJUČENOST SVE DJECE I MLADIH OSOBA U ODGOJNO-OBRAZOVNI SUSTAV

Uzimanje u obzir odgojno-obrazovnih potreba svakoga djeteta, mlade i odrasle osobe, osobito onih koji su izloženi marginalizaciji i isključenosti.

ZNANSTVENA UTEMELJENOST

Cjelovit se sustav odgoja i obrazovanja mijenja, poboljšava i unapređuje u skladu sa suvremenim znanstvenim spoznajama.

POŠTIVANJE LJUDSKIH PRAVA I PRAVA DJECE I MLADIH OSOBA

Istinsko poštivanje svakoga djeteta i svakoga čovjeka, ljudsko dostojanstvo.

KOMPETENTNOST I PROFESIONALNA ETIKA

Odgojno-obrazovni rad podrazumijeva visoku stručnost svih nositelja odgojno-obrazovnog rada i njihovu visoku razinu odgovornosti.

HORIZONTALNA I VERTIKALNA PROHODNOST

Osiguravanje mogućnosti mladim osobama da tijekom obrazovanja promijene vrstu odgoja i obrazovanja (horizontalna prohodnost) i mogućnost daljnega obrazovanja i stjecanja više razine obrazovanja (vertikalna prohodnost).

DEMOKRATIČNOST

Pluralizam, donošenje odluka na demokratski način; uključenost svih ključnih čimbenika u stvaranje odgojno-obrazovne politike i njezino provođenje.

SAMOSTALNOST ODGOJNO-OBRAZOVNE USTANOVE

Stupanj autonomije odgojno-obrazovne ustanove u osmišljavanju aktivnosti, programa i projekata za djecu, mlade osobe, roditelje, odgojitelje, učitelje i ostale odgojno-obrazovne djelatnike kao dio kurikulum a odgojno-obrazovne ustanove i stvaranja identiteta odgojno-obrazovne ustanove; sloboda izbora sadržaja, primjene metoda i organizacije odgojno-obrazovnoga rada u ostvarivanju nacionalnoga kurikulum a.

PEDAGOŠKI I ŠKOLSKI PLURALIZAM

Autonomija u stvaranju različitosti u pedagoškome i odgojno-obrazovnome radu.

EUROPSKA DIMENZIJA OBRAZOVANJA

Osposobljavanje za suživot u europskome kontekstu

INTERKULTURALIZAM

Razumijevanje i prihvaćanje kulturnih razlika da bi se smanjili neravnopravnost i predrasude prema pripadnicima drugih kultura.

2. SUSTAV NACIONALNIH KURIKULUMSKIH DOKUMENATA

Svi nacionalni kurikulumski dokumenti oblikovani su s idejom o djetetu i mladoj osobi kao o središnjem sudioniku odgojno-obrazovnoga procesa. Djeci i mladim osobama, roditeljima, odgojno-obrazovnim radnicima kurikularni dokumenti jasno ukazuju na odgojno-obrazovna očekivanja i ishode koja postavljamo pred djecu i mlade osobe. Nacionalni kurikulumski dokumenti imaju jasnu i unaprijed određenu strukturu. Razvojni su i otvoreni dokumenti koje je moguće promijeniti kao odgovor na potrebe djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika i ustanova te pod utjecajem novih znanstvenih i tehnoloških spoznaja i spoznaja iz odgojno-obrazovne prakse.

Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata prikazan je na slici 1.

Slika 1. Sustav nacionalnih kurikulumskih dokumenata izrađenih u okviru Cjelovite kurikularne reforme

Okvir nacionalnoga kurikulumuma (ONK) jest krovni nacionalni kurikulumski dokument, koji na općoj razini određuje elemente kurikulumskoga sustava za sve razine i vrste dovisokoškolskoga odgoja i obrazovanja. Ovim se dokumentom određuju:

- cilj odgoja i obrazovanja iskazan vizijom mlade osobe nakon završetka srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj
- vrijednosti nacionalnoga kurikulumuma
- generičke kompetencije koje je potrebno razvijati na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja
- struktura sustava odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj
- načela organizacije odgojno-obrazovnoga procesa
- načela učenja i poučavanja

- i načela vrednovanja.

ONK osnova je za izradu nacionalnih kurikuluma za pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja, a njegove postavke utječu i na izradu ostalih nacionalnih kurikulumskih dokumenata, kao i dokumenata izrađenih na drugim razinama.

Nacionalnim kurikulumima za pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja određuju se svrha, vrijednosti, ciljevi i načela određenih dijelova sustava odgoja i obrazovanja. U njima se navode načela organizacije odgojno-obrazovnog procesa, učenja i poučavanja te vrednovanja i izvješćivanja karakteristična za pojedinu razinu, odnosno vrstu odgoja i obrazovanja.

Nacionalne kurikulume ove razine čine:

- Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za gimnazijsko obrazovanje
- Nacionalni kurikulum za umjetničko obrazovanje

Nacionalnim dokumentima područja kurikuluma određuju se svrha, ciljevi, struktura i odgojno-obrazovna očekivanja povezana s učenjem i poučavanjem u širim odgojno-obrazovnim područjima. Dokumenti područja kurikuluma izravno utječu na izradu predmetnih i modularnih kurikuluma.

U skladu s Nacionalnim okvirnim kurikulumom (2011.) nacionalni dokumenti područja kurikuluma su:

- Dokument jezično-komunikacijskoga područja kurikuluma
- Dokument matematičkoga područja kurikuluma
- Dokument prirodoslovnoga područja kurikuluma
- Dokument tehničkoga i informatičkoga područja kurikuluma
- Dokument društveno-humanističkoga područja kurikuluma
- Dokument umjetničkoga područja kurikuluma
- Dokument tjelesnoga i zdravstvenoga područja kurikuluma

Odgojno-obrazovna očekivanja u dokumentima područja kurikuluma određena su na kraju pojedinih odgojno-obrazovnih ciklusa.

Nacionalnim kurikulumima međupredmetnih tema određuju se svrha, ciljevi, struktura, odgojno-obrazovna očekivanja, učenje i poučavanje te vrednovanje određene međupredmetne teme. Ostvarivanje ciljeva i očekivanja iskazanih u nacionalnim kurikulumima međupredmetnih tema obvezno je na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja. Ciljevi i očekivanja ostvaruju se različitim načinima i oblicima odgojno-obrazovnog rada, pri čemu se neki od njih izravno ugrađuju u nacionalne predmetne kurikulume, a neki se ostvaruju planiranjem i izvedbom kurikuluma odgojno-obrazovne ustanove.

Nacionalni kurikulumi međupredmetnih tema su:

- Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj
- Kurikulum međupredmetne teme Zdravlje

- Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj
- Kurikulum međupredmetne teme Učiti kako učiti
- Kurikulum međupredmetne teme Poduzetništvo
- Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije
- Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje

Odgojno-obrazovna očekivanja u kurikulumima međupredmetnih tema određena su na kraju pojedinih odgojno-obrazovnih ciklusa.

Nacionalnim kurikulumima nastavnih predmeta određuju se svrha i ciljevi učenja i poučavanja nastavnoga predmeta, struktura pojedinoga predmeta u cijeloj odgojno-obrazovnoj vertikali, odgojno-obrazovni ishodi, pripadajuća razrada i opisi razina usvojenosti ishoda, učenje i poučavanje te vrednovanje u pojedinom nastavnom predmetu. Odgojno-obrazovnih ishodi, njihova razrada i opisi razina usvojenosti određeni su za svaku pojedinu godinu učenja i poučavanja nastavnoga predmeta.

Nacionalni sektorski/podsektorski kurikulumi te kurikulumi za stjecanje kvalifikacije u redovnome sustavu strukovnoga i umjetničkoga obrazovanja određuju se za pojedini sektor/podsektor, odnosno specifičnu kvalifikaciju, a sadrže svrhu, ciljeve, organizaciju odgojno-obrazovnoga procesa, učenje i poučavanje te vrednovanje povezano sa strukovnim obrazovanjem u određenome sektoru/podsektoru. U skladu s određenjima Nacionalnoga kurikuluma za strukovno obrazovanje, sektorski/podsektorski kurikulumi sadrže i kurikulume za stjecanje kvalifikacija u redovnome sustavu strukovnoga i umjetničkoga obrazovanja koji su zasnovani na ishodima učenja. Pri izradi sektorskih/podsektorskih kurikuluma slijedi se metodologija Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira postupcima izrade standarda zanimanja i standarda kvalifikacije.

Okvir za vrednovanje procesa i ishoda učenja u odgojno-obrazovnome sustavu Republike Hrvatske, Okvir za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama i Okvir za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika predstavljaju nacionalne kurikulumske dokumente kojima se osiguravaju rješenja koja se sustavno ugrađuju u sve nacionalne kurikulumske dokumente, a odnose se i na kurikulumske dokumente izrađene na ostalim razinama.

Posebnim nacionalnim kurikulumima određuju se svrha, ciljevi, očekivanja, ishodi i organizacija odgojno-obrazovnoga procesa i vrednovanje za pojedine posebne oblike odgoja i obrazovanja poput odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Posebni nacionalni kurikulumi izrađuju se i za učeničke domove, produženi boravak, školsku knjižnicu i ostale dijelove sustava odgoja i obrazovanja.

3. OKVIR NACIONALNOGA KURIKULUMA

Okvir nacionalnoga kurikulumu (ONK) jest krovni nacionalni kurikulumski dokument, koji određuje elemente nacionalnoga kurikulumu za sve razine i vrste odgoja i obrazovanja. Kao cilj odgoja i obrazovanja, u ONK-u je određena vizija mlade osobe po završetku srednjoškolskoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj. U svrhu ostvarenja toga cilja, određene su odgojno-obrazovne vrijednosti na kojima počiva i koje nacionalni kurikulum u sve tri svoje sastavnice aktivno promiče. Vizija i vrijednosti ostvaruju se generičkim kompetencijama za obrazovanje, rad i život u 21. stoljeću. Generičke kompetencije razvijaju se na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja te u svim područjima, međupredmetnim temama, predmetima i modulima. Ove generičke kompetencije povezuju se s onima koje su određene u pojedinim nacionalnim kurikulumskim dokumentima i kurikulumima izrađenima na ostalim razinama. ONK-om se također određuju odgojno-obrazovni ciklusi u Republici Hrvatskoj u postojećoj strukturi odgoja i obrazovanja te u strukturi koja predviđa produljenje dovisokoškolskoga odgoja i obrazovanja u skladu sa *Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.)*. ONK-om se konačno određuju načela organizacije odgojno-obrazovnoga procesa, načela učenja i poučavanja te načela vrednovanja koja vrijede za sve razine i vrste odgoja i obrazovanja.

3.1. VIZIJA

Sustavom odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske uspostavlja se i dugoročno osigurava okruženje koje djeci i mladim osobama omogućuje i pruža podršku da se razvijaju u:

osobe koje u punoj mjeri ostvaruju osobne potencijale, a to su one

- koje su svjesne postojanja različitih osobnih potencijala koje vrijedi razvijati za ostvarenje osobne dobrobiti, dobrobiti drugih i zajednice.
- koje temeljem razumijevanja sebe i okruženja realistično prepoznaju vlastite potencijale.
- koje samostalno i odgovorno odabiru životne ciljeve, nalaze prikladna sredstva i načine za njihovo ostvarivanje pokazujući pritom ustrajnost.
- koje pokazuju samopoštovanje i teže vlastitome rastu i razvoju u cjeloživotnoj perspektivi.

osobe osposobljene za nastavak obrazovanja, rad i cjeloživotno učenje, a to su one:

- koje žele i znaju učiti, upravljaju vlastitim učenjem te obrazovnim i profesionalnim putevima.
- koje komuniciraju i surađuju, sposobne su rješavati probleme i donositi odluke te kritički i kreativno misliti.
- koje su samostalne i odgovorne u izvršavanju obveza i imaju razvijen pozitivan stav prema učenju i radu.
- koje posjeduju znanja i vještine koje im omogućuju da vlastitim radom osiguraju primjerenu egzistenciju, ali i da otvore prilike za rad drugima.
- koje su sposobne djelovati u raznolikim društvenim zajednicama, prilagođavati se znanstveno-tehnološkim promjenama i koristiti se informacijsko-komunikacijskom tehnologijom u obrazovanju, učenju i radu.

osobe čiji odnos prema drugima počiva na uvažavanju dobrobiti drugih, a to su one:

- čiji je odnos i djelovanje prema drugima određen poštivanjem prava, dostojanstva i vrijednosti svake osobe.
- koje argumentirano i hrabro zastupaju vlastita mišljenja te u skladu s njima djeluju uvažavajući pravo na drukčija mišljenja.
- razvijenoga suosjećanja, voljne i spremne djelovati za dobrobit onih koji su obespravljeni ili su u nepovoljnijem osobnom ili društvenom položaju.
- koje poznaju i razumiju zajednice kojima pripadaju, otvorene su upoznavanju i razumijevanju drugih zajednica i prema njima razvijaju pozitivan odnos.

osobe koje aktivno i odgovorno sudjeluju u zajednici, a to su one:

- koje su svjesne vlastitoga nacionalnoga identiteta, čiji je važan sastavni dio jezik, izgrađenoga pozitivnog odnosa prema očuvanju i razvoju materijalne i nematerijalne baštine Republike Hrvatske.
- koje aktivnim i odgovornim djelovanjem teže povezanosti i razvoju zajednice te očuvanju mira i sigurnosti.
- koje uvažavaju i promiču vladavinu prava, socijalnu pravdu, sposobnost i spremnost za suradnju i doprinos zajedničkome dobru i čije djelovanje pridonosi održivome razvoju.

3.2. VRIJEDNOSTI

Nacionalni kurikulum počiva na temeljnim društveno-kulturnim vrijednostima koje ujedno i promiče. Takve su, između ostalih, dostojanstvo ljudske osobe, **emancipacija**, sloboda, ravnopravnost, pravednost, domoljublje, društvena jedna-kost, dijalog i snošljivost, rad, poštenje, mir, očuvanje prirode i čovjekova okoliša te druge demokratske vrijednosti. Jednakost u pravu na obrazovanje jedna je od specifičnih temeljnih vrijednosti sustava odgoja i obrazovanja. Ona ukazuje na potrebu da se svakom djetetu i mladoj osobi osigura okruženje i pruži podrška koja u najvećoj mogućoj mjeri pridonosi razvoju njihovih potencijala. Zbog toga svi nacionalni kurikulumski dokumenti sadrže konkretna, sustavna i održiva rješenja koja omogućuju kvalitetan odgoj i obrazovanje za sve, osobito imajući na umu djecu i mlade osobe s teškoćama, darovite, izložene siromaštvu i pripadnike manjinskih zajednica.

Nastavljajući se na Nacionalni okvirni kurikulum (2011.), vrijednosti kojima Okvir nacionalnoga kurikuluma daje osobitu pozornost jesu: *znanje, solidarnost, identitet, odgovornost*. Uz navedene četiri vrijednosti dodatno su istaknute: *integritet, poštivanje, zdravlje i poduzetnost*.

Znanje. Znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje temeljni su pokretači razvoja hrvatskoga društva i svakoga pojedinca. Omogućuju mu bolje razumijevanje i kritičko promišljanje samoga sebe i svega što ga okružuje, snalaženje u novim situacijama i uspjeh u životu i radu (NOK, 2011.).

Solidarnost. Pretpostavlja sustavno osposobljavanje djece i mladih osoba da budu osjetljivi za druge, za obitelj, za slabe, siromašne i obespravljene, za međugeneracijsku skrb, za svoju okolinu i za cjelokupno životno okruženje (NOK, 2011.).

Identitet. Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije, u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Pritom osobito valja čuvati i razvijati hrvatski jezik i paziti na njegovu pravilnu uporabu. Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet istodobno ga povezujući s poštivanjem različitosti (NOK, 2011.).

Odgovornost. Odgoj i obrazovanje potiču aktivno sudjelovanje djece i mladih u društvenome životu i promiču njihovu odgovornost prema općemu društvenom dobru, prirodi i radu te prema sebi samima i drugima. Odgovorno djelovanje i odgovorno ponašanje pretpostavlja smislen i savjestan odnos između osobne slobode i osobne odgovornosti (NOK, 2011.).

Integritet. Pretpostavlja iskrenost i autentičnost svih uključenih u odgojno-obrazovni proces. Odnosi se na dosljedno ponašanje u skladu s moralnim vrijednostima i uvjerenjima te spremnost i hrabrost javnoga iskazivanja mišljenja i djelovanja, čak i u situacijama kad to za pojedinca nije popularno ili korisno.

Poštivanje. Pretpostavlja poštivanje sebe i vlastite osobnosti, a slijedom toga i vrijednosti i jedinstvenosti svih osoba. U odgojno-obrazovnome procesu odnosi se na međusobno poštivanje i uvažavanje djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika, roditelja i ostalih članova zajednice.

Zdravlje. Pretpostavlja razumijevanje zdravlja kao osnove osobne dobrobiti i kao ishodišta zdrave zajednice i društva. Briga o zdravlju u užem smislu uključuje prepoznavanje, razumijevanje i usvajanje zdravih životnih navika, zdravih stilova života i odgovornoga ponašanja.

Poduzetnost. Pretpostavlja aktiviranje osobnih potencijala na kreativan, konstruktivan i inovativan način u svrhu korištenja i prilagodbe promjenjivim okolnostima u različitim područjima života i u različitim društvenim ulogama. Poduzetnost uključuje prepoznavanje mogućnosti, spremnost na djelovanje i sklonost preuzimanju razumnoga rizika.

Od svih uključenih u sve dijelove sustava odgoja i obrazovanja očekuje se promicanje, promišljanje, propitivanje i, osobito, djelovanje u skladu s vrijednostima kojima Okvir nacionalnoga kurikulumu pridaje osobitu pažnju.

3.3. GENERIČKE KOMPETENCIJE

U skladu s određenjem Nacionalnoga okvirnog kurikulumu (2011.) i Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) i u svrhu ostvarenja vizije Okvira nacionalnoga kurikulumu jasno je naglašena usmjerenost odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj prema razvoju kompetencija. Kompetencije se određuju kao međusobno povezan sklop znanja, vještina, stavova i vrijednosti.

Okvirom nacionalnoga kurikulumu određuju se generičke kompetencije koje je moguće i potrebno razvijati kod djece i mladih osoba **na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja te u svim područjima kurikulumu, međupredmetnim temama, nastavnim predmetima i modulima.** Ove kompetencije zajedno sa znanjima, vještinama i stavovima

specifičnim za pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja, područja kurikuluma, međupredmetne teme i nastavne predmete čine jedinstvenu i sveobuhvatnu cjelinu. Okvir nacionalnoga kurikuluma određuje generičke kompetencije kao kombinaciju znanja, vještina i stavova koji su preduvjet uspješnoga učenja, rada i života osoba u 21. stoljeću i osnova razvoja održivih društvenih zajednica i konkurentnoga gospodarstva Republike Hrvatske. Na temelju usporedbi i analize različitih kompetencijskih okvira² generičke su kompetencije podijeljene u tri veće cjeline koje se trebaju odražavati i poticati u svim dijelovima nacionalnoga kurikuluma:

- Oblici mišljenja
- Oblici rada i korištenje alata
- Osobni i socijalni razvoj

OBLICI MIŠLJENJA

OSOBNI I SOCIJALNI RAZVOJ

OBLICI RADA I KORIŠTENJE ALATA

Slika 2. Generičke kompetencije u sustavu odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske

Zahtjev odgojno-obrazovnoga sustava Republike Hrvatske za razvojem generičkih kompetencija iz navedenih triju cjelina proizlazi iz promjenjivih uvjeta učenja, života i rada u 21. stoljeću. Izrazito brze i kontinuirane ekonomske, tehnološke, informacijske, društvene i demografske promjene mijenjaju načine na koje ljudi danas rade i žive. Odgojno-obrazovni sustav treba osigurati okruženje u kojemu će djeca i mlade osobe biti osposobljeni za život u 21. stoljeću, pružajući svima mogućnost stjecanja relevantnih iskustava učenja i usvajanje

² Analizirani su sljedeći kompetencijski okviri: OECD-ov DeSeCo program, Europski okvir ključnih kompetencija, KSAVE okvir vještina za 21. stoljeće i različiti prilagođeni kompetencijski modeli primijenjeni u razvijenim odgojno-obrazovnim sustavima.

temeljnih i novih znanja, vještina i stavova koji će im omogućiti aktivno suočavanje sa zahtjevima suvremenoga informacijskog doba i prilagodbu promjenama.

OBLICI MIŠLJENJA

U svim dijelovima Nacionalnoga kurikuluma potrebno je osigurati okruženje, poticaje i podršku za razvoj viših razina kognitivnoga funkcioniranja kod djece i mladih. Poseban se naglasak stavlja na stjecanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- **rješavanje problema.** Odnosi se na prepoznavanje, analizu i aktivno pristupanje problemima u različitim područjima djelovanja i u različitim okruženjima. Podrazumijeva razmatranje, procjenu i odabir najprikladnijega i najučinkovitijega (uobičajenoga i/ili kreativnoga) pristupa rješavanju problema te njegovu primjenu u konkretnim situacijama, prilagođavajući pristupe u slučaju potrebe. Uključuje i samoprocjenu i samovrednovanje procesa i ishoda te spremnost djece i mladih osoba da pristupe problemima različite složenosti sa željom i uvjerenjem u postizanje uspjeha.
- **donošenje odluka.** Odnosi se na prepoznavanje, analizu i vrednovanje pojedinih mogućnosti djelovanja te na učinkovito razmatranje mogućih posljedica i učinaka, na povezivanje i interpretaciju informacija i argumenata, racionalno odlučivanje i preuzimanje odgovornosti za svoje odluke. Podrazumijeva kratkoročno, srednjoročno i dugoročno planiranje i postavljanje ciljeva te kritičku procjenu donesenih odluka.
- **metakogniciju.** Odnosi se na svjesnost i refleksiju o vlastitim procesima učenja i mišljenja te na aktivno planiranje i postavljanje ciljeva, nadgledanje i reguliranje kognitivnih aktivnosti tijekom procesa učenja, rješavanja problema, čitanja, pisanja itd., a podrazumijeva i samovrednovanje procesa i rezultata učenja i mišljenja. Uključuje također ideje i vjerovanja koja osoba ima o sebi i drugima kao onima koji uče i misle, o zadacima i o mogućim pristupima učenju i rješavanju problema, o uvjetima pod kojima se oni mogu koristiti, o kognitivnome funkcioniranju čovjeka, točnosti i valjanosti znanja i sl. Uz preuzimanje odgovornosti i inicijative za učenje te uz razvijen stav prema vrijednosti učenja i obrazovanja, metakognitivna znanja i vještine doprinose samoregulaciji učenja i primjeni naučenoga u novim situacijama učenja, što ih čini važnim preduvjetom cjeloživotnoga učenja, nastavka obrazovanja i rada.
- **kritičko mišljenje.** Odnosi se na sustavnu analizu i procjenu relevantnosti i valjanosti informacija i obrazloženja na kojima se temelji neka ideja i perspektiva, kao i na autonomno i odgovorno oblikovanje i izražavanje vlastitoga mišljenja temeljenoga na argumentima. Uključuje otvoreno preispitivanje, uspoređivanje, vrednovanje i zaključivanje o različitim (i vlastitim) mišljenjima i perspektivama, uzimajući u obzir kontekst, okolnosti, osobna i društvena vrijednosna načela i dr. Podrazumijeva sposobnost sinteze različitih informacija, kao i sposobnost jasnoga artikuliranja i izražavanja vlastite pozicije i njezina zagovarjanja pred drugima. Važan dio kompetencije predstavlja spremnost na preispitivanje vlastite pozicije,

uočavanje pristranosti u razmišljanju te mijenjanje pozicije na temelju novih, valjanih argumenata.

- **kreativnost i inovativnost.** Odnosi se na otvorenost prema novim idejama, raznolikim perspektivama i mogućnostima, na stvaranje novih i vrijednih ideja i ostvaraja, na analizu, razradu, kombiniranje, preradu i primjenu postojećih ideja, ostvaraja i aktivnosti na nove načine. Uključuje razvoj inovativnih i originalnih ostvaraja i procesa korištenjem novih tehnologija, a podrazumijeva da djeca i mlade osobe mogu razvijati i razmjenjivati nove ideje s drugima te implementirati zajedničke ideje u suradničkom radu. Podrazumijeva također da djeca i mlade osobe razumiju da kreativan rad donosi mnogo „skretanja“, neuspjelih pokušaja i pogrešaka, ali da prihvaćaju neizvjesnost i rizik, ustrajni su i samomotivirani nastavljati proces kako bi ostvarili kreativan doprinos području u kojemu djeluju. U kreativnome procesu oslanjaju se prije svega na vlastitu imaginaciju i vlastite kreativne resurse, a proces rada ispunjen je isprobavanjem različitih pristupa i strategija te eksperimentiranjem s idejama, modelima, simulacijama itd.

Navedene oblike mišljenja potrebno je i moguće poticati na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja od ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja do svih vrsta srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja.

OBLICI RADA I KORIŠTENJE ALATA

Pod utjecajem globalizacijskih procesa i brzoga znanstvenog i tehnološkog razvoja, osobito informacijskoga, javljaju se novi alati i oblici rada koje treba aktivno poticati i razvijati u odgojno-obrazovnome sustavu Republike Hrvatske. Suvremeni društveni život i svijet rada podrazumijevaju intenzivnu komunikaciju i suradnju - razmjenu informacija, iskustava i ideja te uključivanje i sudjelovanje u različitim zajedničkim aktivnostima. Od iznimne je važnosti učinkovito služenje različitim jezicima, informacijama i tehnologijama kao preduvjetom osobnoga i društvenoga razvoja. U svim dijelovima nacionalnoga kurikulumu potrebno je osigurati okruženje, poticaje i podršku za razvoj komunikacije, suradnje, informacijske i digitalne pismenosti i podršku za uporabu tehnologije.

Naglašava se usvajanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- **komunikaciju.** Odnosi se na učinkovito korištenje simbola i jezika u različitim okruženjima kao komunikacijskih alata kojima se djeca i mlade osobe izražavaju i razmjenjuju i dijele ideje, spoznaje i iskustva s drugima, izravno, ali i različitim medijima i u različitim oblicima. Aktivno slušaju kako bi razumjeli ideje, vrijednosti, stavove i namjere drugih, a vlastite poruke prenose na jasan i odgovoran način uz poštivanje sugovornika i vodeći računa o kontekstu. Razumiju kako se i u koje svrhe poruke oblikuju i razumiju osobne i društvene čimbenike u interpretaciji poruka. Komuniciraju s različitim ciljevima i s različitim vrstama sugovornika, primjenjujući komunikacijske alate koji odgovaraju pojedinoj svrsi i prilici. Procjenjuju učinkovitost pojedinih komunikacijskih kanala, medija, alata i tehnologija i prepoznaju kako izbor jezika, simbola i znakova doprinosi interpretaciji i učinku poruke.

- **suradnju.** Odnosi se na mogućnost ostvarivanja učinkovite suradnje u različitim okruženjima i u raznolikim timovima. Podrazumijeva prepoznavanje individualnih uloga u timovima, razumijevanje važnosti postavljanja zajedničkih ciljeva i preuzimanja inicijative u osmišljavanju i ostvarivanju zajedničkih aktivnosti, ali i međusobnoga uvažavanja i pomaganja u zajedničkom radu. Uključuje spremnost na kompromise radi postizanja zajedničkoga cilja, kao i preuzimanje odgovornosti za zajednički rad i njegove ishode, uvažavajući pritom individualne doprinose.
- **informacijsku pismenost.** Odnosi se na učinkovit pristup različitim izvorima informacija i različitim informacijama djece i mladih osoba, koje ih kritički vrednuju, procjenjuju, interpretiraju i odabiru i njima se svrhovito, odgovorno i kreativno koriste u različitim situacijama učenja i rješavanja problema. Za pretrag, prikupljanje, organiziranje, vrednovanje, korištenje, upravljanje i razmjenu informacija posebno je značajno korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije i digitalnih alata. Podrazumijeva da djeca i mlade osobe razumiju etička i pravna pitanja povezana s pristupom i korištenjem informacija i da zagovaraju etičku i odgovornu uporabu informacija.
- **digitalnu pismenost i korištenje tehnologija.** Odnosi se na to da djeca i mladi poznaju tehnologije i njihove mogućnosti korištenja radi postizanja određenih ciljeva, da razumiju etičke i socijalne dvojbe povezane s uporabom tehnologije i da se prikladno i učinkovito koriste računalnim aplikacijama, internetom i medijima za stvaranje i prikazivanje informacija i medijskih ostvaraja. Djeca i mlade osobe koriste se digitalnim medijima i alatima za istraživanje i organiziranje informacija, za upravljanje projektima, za rješavanje problema i za komunikaciju i suradnju.

OSOBN I SOCIJALNI RAZVOJ

Uvažavajući jedinstvenost svake osobe i potrebu za uravnoteženim i sveobuhvatnim razvojem djece i mladih osoba, na svim je razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj potrebno razvijati cjelovitost osobe, pridonositi razvoju njihovih potencijala i ostvarenju osobne dobrobiti, ali i poticati kvalitetne međuljudske odnose te društvenu i građansku odgovornost. U odgojno-obrazovnome sustavu posebno je važno osposobiti djecu i mlade osobe za upravljanje vlastitim obrazovnim i profesionalnim putevima. Ovim kompetencijama na svim se razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja, u različitim područjima kurikulumu i u različitim nastavnim predmetima promiču vrijednosti Okvira nacionalnog kurikulumu.

Naglašava se usvajanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- **upravljanje sobom.** Odnosi se na to da djeca i mlade osobe oblikuju pozitivnu sliku o sebi i razvijaju osjećaj kompetentnosti za različite aktivnosti i učinkovitosti u različitim aktivnostima i područjima djelovanja. Samopoštovanje, osjećaj sigurnosti i povjerenja u druge omogućuje uspješno i produktivno sudjelovanje u obiteljskom, školskom i društvenom okruženju. Djeca i mlade osobe sposobni su postaviti izazovne osobne ciljeve, planirati i provoditi osobne aktivnosti i samovrednovati ih te po potrebi prilagođavati. Sposobni su uvažiti povratne informacije drugih i promijeniti vlastito ponašanje. Usmjereni su na ovladavanje područjima učenja i rada

i na napredovanje. Uz prilagodljivost različitim ulogama i okruženjima, pokazuju samoinicijativnost i u značajnoj su mjeri sposobni prihvatiti neizvjesnost i složenost pojava prirodnoga i društvenoga svijeta. Imaju razvijene strategije suočavanja sa stresom i samoreguliranja vlastitih emocija i motivacije. Odgovorni su prema sebi i drugima, pokazuju integritet u svojem djelovanju i posvećeni su zdravim, odgovornim i etičkim odlukama.

- **upravljanje osobnim i profesionalnim razvojem.** Odnosi se na to da djeca i mlade osobe razumiju vrijednost obrazovanja i važnost učenja kao cjeloživotnoga procesa, svjesni su svojih potencijala i mogućnosti njihove primjene posvećeni su vlastitomu razvoju i napredovanju. Pri planiranju budućih ciljeva i nastavka obrazovanja zauzimaju aktivnu poziciju u istraživanju različitih obrazovnih i profesionalnih mogućnosti, pritom se oslanjaju na valjane informacije, iskustva i vlastite vrijednosti i donose utemeljene i racionalne odluke uz pomoć i podršku obitelji i prijatelja, učitelja i drugih odgojno-obrazovnih stručnjaka. Sposobni su ne samo oblikovati planove nego ih i provesti i prilagođavati se novim okolnostima.
- **povezivanje s drugima.** Odnosi se na to da su djeca i mladi u prikladnim i učinkovitim interakcijama s različitim grupama ljudi u različitim okruženjima. Sposobni su aktivno slušati, razumjeti različite perspektive, graditi s različitim ljudima odnose temeljene na otvorenosti i povjerenju, dijeliti ideje i pregovarati, surađivati pri osmišljavanju ideja i rješavanju problema. Poštuju vrijednosti i uvjerenja drugih, razumiju temeljna društvena načela i svjesni su vlastitih prava i obveza, mogu preuzeti različite uloge u pojedinim situacijama. Odlučuju autonomno, odgovorni prema sebi i prema društvu, i djeluju sa sviješću o posljedicama vlastitih riječi i ponašanja na druge. Sposobni su konstruktivno i nenasilno rješavati sukobe u međuljudskim odnosima.
- **aktivno građanstvo.** Odnosi se na prikladan doprinos djece i mladih osoba zajednici, sudjelovanje u odlučivanju u različitim okruženjima (npr. u obitelji, u razrednome odjelu, u školi i šire) te na aktivnu uključenost u lokalne, regionalne, nacionalne i globalne zajednice. Djeca i mlade osobe pokazuju osobnu, socijalnu i građansku odgovornost, grade odnose s drugima, preuzimaju obveze i uloge u zajednicama, razvijaju osjećaj pripadnosti različitim zajednicama i doprinose dobrobiti i napretku tih zajednica. Dobro su upoznati s globalnim izazovima i kretanjima, sposobni su procijeniti utjecaj političkih odluka i ljudske aktivnosti na gospodarstvo i okoliš i zagovaraju izbore i aktivnosti koji doprinose održivosti različitih socijalnih, kulturnih, prirodnih i drugih zajednica. Imaju razvijenu svijest o važnosti demokracije i posvećeni su demokratskim idealima pa razumiju i poštuju ljudska i dječja prava, uloge i odgovornosti. Imaju razvijenu multikulturalnu i interkulturalnu pismenost koja im omogućuje da uvažavaju različitosti, odgovorno se odnose prema drugima i drugačijima i da surađuju u različitim okruženjima. Prepoznaju, osuđuju i suprotstavljaju se svim oblicima nasilja.

Predloženo određenje generičkih kompetencija omogućuje njihovu prilagodbu na pojedinim razinama i vrstama odgoja i obrazovanja. Nacionalni kurikularni dokumenti za pojedine razine i vrste obrazovanja, područja kurikuluma, kurikulumi međupredmetnih tema,

sektorski/podsektorski kurikulumi te kurikulumi nastavnih predmeta sadrže određenja ovih kompetencija koja su prilagođena specifičnostima dijela sustava na koji se odnose.

3.4. STRUKTURA DOVISOKOŠKOLSKOGA SUSTAVA ODGOJA I OBRAZOVANJA

Dovisokoškolski sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj organizira se na tri odgojno-obrazovne razine: na razini ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, na razini osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja i na razini srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja.

Zakon o predškolskome odgoju i obrazovanju (2014) određuje da je program predškole obvezni program odgojno-obrazovnoga rada s djecom u godini prije polaska u osnovnu školu. Ostali programi ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja nisu obvezni. Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje obvezni su za svu djecu i mlade osobe. Srednjoškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj nisu obvezni, a razlikuju se strukovno obrazovanje, gimnazijsko obrazovanje i umjetničko obrazovanje. Posebnosti pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja određene su Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za strukovno obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za gimnazijsko obrazovanje i Nacionalnim kurikulumom za umjetničko obrazovanje.

ODGOJNO-OBRAZOVNI CIKLUSI

Nacionalni okvirni kurikulum (2011.) bio je prvi dokument odgojno-obrazovne politike u kojemu su određeni odgojno-obrazovni ciklusi koji su obuhvaćali nekoliko godina učenja i poučavanja, a bili su usklađeni s ciljevima kurikuluma i razvojnom dobi djece i mladih osoba. Određivanje odgojno-obrazovnih ciklusa omogućuje cjelovitije zahvaćanje razvoja djece i mladih osoba, uvažavajući razlike u njihovim sposobnostima i razvojnim putovima. Posebno su važni u procesu kurikularnoga planiranja i programiranja jer mogu predstavljati cjeline za određivanje odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda, za određivanje napretka djeteta i mlade osobe, za vrednovanje ostvarenosti očekivanja i usvojenosti ishoda i za planiranje i organizaciju odgojno-obrazovnoga procesa. Na tragu određenja u Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) odgojno-obrazovni ciklusi određuju se djelomično drukčije nego u Nacionalnome okvirnom kurikulumu (2011.).

Okvir nacionalnoga kurikuluma određuje rani i predškolski sustav odgoja i obrazovanja kao cjelovit odgojno-obrazovni ciklus i pet odgojno-obrazovnih ciklusa u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju koji obuhvaćaju razdoblje od predškole do svih vrsta srednjoškolskoga obrazovanja kako za postojeću strukturu odgoja i obrazovanja (predškola + osmogodišnja osnovna škola + postojeće trajanje srednje škole (1+ 8 + 3/4)) tako i za onu predviđenu strukturnim promjenama iskazanim u Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije (devetogodišnja osnovna škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)).

Slika 3. Odgojno-obrazovni ciklusi u postojećoj strukturi dovisokoškolskoga odgoja i obrazovanja (ONK)

1. CIKLUS (predškola; 1. i 2. razred osnovne škole) uključuje posljednju godinu pohađanja dječjega vrtića ili godinu dana obvezne predškole (za djecu koja nisu obuhvaćena višegodišnjim programom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja) i prva dva razreda osnovne škole. Predškola je dio ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja i odvija se u dječjim vrtićima, a samo u iznimnim slučajevima u osnovnim školama. Predškola se izvodi u skladu s vrijednostima i načelima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Učenje i poučavanje obveznih nastavnih predmeta u 1. i 2. razredu osnovne škole organizirano je u obliku razredne nastave, s iznimkom nastave stranoga jezika. Nastavu izbornih nastavnih predmeta provode predmetni učitelji. Odgojno-obrazovni proces u 1. i 2. razredu osnovne škole obilježen je visokom razinom integriranosti. Odgojno-obrazovni ciklus, između ostaloga, služi povezivanju ranoga i predškolskoga i osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja.

2. CIKLUS (3. – 5. razred osnovne škole) uključuje odgojno-obrazovni proces u 3., 4. i 5. razredu osmogodišnje osnovne škole. U 3. i 4. razredu prevladava razredna nastava, dok se od 5. razreda poučavanje i učenje organizira kao predmetna nastava. Ovakvim određenjem ciklusa omogućuje se lakši prijelaz iz razredne u predmetnu nastavu. Zajednički se određuju odgojno-obrazovna očekivanja i ishodi na razini područja kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema.

3. CIKLUS (6. – 8. razred osnovne škole) uključuje odgojno-obrazovni proces u 6., 7. i 8. razredu osmogodišnje osnovne škole i podrazumijeva isključivo predmetnu nastavu.

Na srednjoškolskoj razini određena su dva odgojno-obrazovna ciklusa, ovisno o trajanju srednjoškolskih programa.³

4. CIKLUS

- četverogodišnji srednjoškolski programi (HKO razina 4.2.)

³ Odgojno-obrazovni ciklusi u umjetničkom obrazovanju iscrpno su objašnjeni u Nacionalnome kurikulumu za umjetničko obrazovanje. Za strukovne programe koji traju 5 godina, 4. ciklus odnosi se na 1. i 2. razred, a 5. ciklus na 3., 4. i 5. razred srednje škole.

U gimnazijama i četvergodišnjim strukovnim programima 4. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 1. i 2. razredu srednje škole.

- *trogodišnji srednjoškolski programi (HKO razina 4.1.)*

U trogodišnjim strukovnim programima 4. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 1. razredu srednje škole.

5. CIKLUS

- *četverogodišnji srednjoškolski programi (HKO razina 4.2.)*

U gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim programima 5. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 3. i 4. razredu srednje škole.

- *trogodišnji srednjoškolski programi (HKO razina 4.1.)*

U trogodišnjim strukovnim programima 5. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 2. i 3. razredu srednje škole.

Nakon strukturne transformacije sustava odgoja i obrazovanja i produljenja trajanja osnovne škole predviđeni odgojno-obrazovni ciklusi prikazani su na Slici 4.

Slika 4. Odgojno-obrazovni ciklusi nakon strukturne transformacije - devetogodišnja osnovna škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)

Na razini osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja u devetogodišnjoj osnovnoj školi određena su tri trogodišnja odgojno-obrazovna ciklusa (1. – 3. razred; 4. – 6. razred; 7. – 9. razred) te se zadržava postojeća struktura ciklusa na srednjoškolskoj razini. U skladu sa Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) razredna se nastava odvija od 1. do 5. razreda devetogodišnje osnovne škole. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje i dalje čini jedinstven odgojno-obrazovni ciklus.

3.5. NAČELA ORGANIZACIJE ODGOJNO-OBRAZOVNOG PROCESA

Na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj promiču se sljedeća načela organizacije odgojno-obrazovnog procesa:

1. Autonomija, individualizacija i izbornost

- a. Osiguravanje mehanizama kojima odgojno-obrazovne ustanove mogu oblikovati, izražavati i promovirati vlastiti identitet i posebnost.
- b. Osiguravanje višega stupnja autonomije odgajatelja, učitelja i stručnih suradnika u izboru aktivnosti i sadržaja, metoda i oblika rada, praćenja i poticanja napretka djece i mladih.
- c. Osiguravanje individualiziranih i fleksibilnih odgojno-obrazovnih pristupa, aktivnosti i sadržaja koji omogućuju zadovoljenje različitih potreba djece i mladih osoba te prepoznavanje i razvoj njihovih potencijala.
- d. Omogućavanje djeci i mladim osobama veće mogućnosti izbora aktivnosti i sadržaja i pristupa učenju u skladu s njihovim interesima, sposobnostima i obrazovnim težnjama.

2. Usmjerenost prema suradnji i otvorenost prema zajednici

- a. Korištenje organizacijskih pristupa i modela koji aktivno potiču suradnju i zajedničko donošenje odluka svih osoba u odgojno-obrazovnoj ustanovi.
- b. Organiziranje odgojno-obrazovnoga procesa u različitim okruženjima izvan odgojno-obrazovnih ustanova: u prirodi, u radnome okruženju, u znanstvenim i kulturno-umjetničkim ustanovama, u digitalnom okruženju itd.
- c. Poticanje neposredne uključenosti i suradnje s roditeljima, lokalnom i širom zajednicom s ciljem unaprjeđivanja i obogaćivanja iskustava učenja.
- d. Poticanje suradnje s akademskom zajednicom i gospodarstvom s ciljem pristupa suvremenim znanstvenim spoznajama, tehnologijama i uslugama.

3. Poticajno i sigurno okruženje

- a. Osiguravanje sigurnoga okruženja za svako dijete i mladu osobu u odgojno-obrazovnoj ustanovi.
- b. Promoviranje kulture zajedništva i međusobnoga poštivanja.
- c. Korištenje organizacijskih pristupa i modela koji omogućuju primjerene poticaje, kreativno djelovanje, slobodu izražavanja, preuzimanje inicijative i razumnoga rizika u odgojno-obrazovnoj ustanovi.
- d. Osiguravanje sigurnoga okruženja za odgojno-obrazovne radnike kako bi mogli kvalitetno odgajati i obrazovati djecu i mlade osobe te zaštititi i razvijati osobni i profesionalni identitet.

Iako se navedena načela odnose na sve, pretpostavlja se da su neka načela od posebne važnosti za pojedine vrste obrazovanja, razine i cikluse, ovisno o ciljevima koji se nastoje ostvariti te razvojnim karakteristikama i mogućnostima djece i mladih osoba određene dobi.⁴

3.6. NAČELA UČENJA I POUČAVANJA

Okvir nacionalnoga kurikuluma postavlja načela učenja i poučavanja⁵, koja se uvažavaju u ostalim nacionalnim kurikularnim dokumentima i koja predstavljaju osnovu planiranja i poticanja učenja i poučavanja na različitim razinama i vrstama odgoja i obrazovanja. Ova načela određuju korištenje strategija i pristupa:

1. Uvažavanje individualnih razlika

- a. koje uzimaju u obzir znanstvene spoznaje o učenju kao složenome procesu povezanom s različitim aspektima razvoja djeteta i mlade osobe: kognitivnim, socijalnim, emocionalnim, moralnim itd. i s njihovom trenutačnom osobnom situacijom.
- b. koje potiču cjelovit razvoj djece i mladih osoba u skladu s njihovom razvojnom dobi.
- c. koje uvažavaju jedinstvenost svakoga djeteta i mlade osobe i činjenicu da se osobe razvijaju i napreduju različitom brzinom i načinima.
- d. koje osiguravaju pristup i sudjelovanje svakome djetetu i mladoj osobi u različitim područjima učenja te ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda.
- e. kojima se osigurava dodatna podrška (intelektualna, socijalna, emocionalna) pojedinoj djeci i mladim osobama s ciljem ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva.

2. Aktivna uloga djece i mladih osoba

- a. koje osiguravaju aktivnu ulogu djece i mladih osoba u različitim aktivnostima učenja i njihov trud i ustrajnost u učenju.
- b. koje su usmjerene na izgradnju i povećanje samostalnosti i regulacije u učenju djece i mladih osoba.
- c. koje omogućuju neposredna iskustva učenja izravnim opažanjem, istraživanjem, sudjelovanjem, izvedbom i razvojem vještina i stavova djece i mladih osoba.
- d. koje su potpomognute informacijsko-komunikacijskom tehnologijom usmjerenom na uspostavljanje aktivne uloge djece i mladih osoba u učenju.

3. Svrhovitost i povezanost sa životnim iskustvima

- a. koje osiguravaju djeci i mladim osobama razumijevanje svrhe i cilja aktivnosti i sadržaja učenja i poučavanja te značaja i vrijednosti za osobnu dobrobit, dobrobit drugih i zajednice te njihove obrazovne i profesionalne izbore.

⁴ U svrhu ostvarivanja načela organizacije odgojno-obrazovnoga procesa predviđeno je iskazivanje nastavnoga plana na godišnjoj razini u osnovnoškolskom i u svim vrstama srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja. Nastavna godina produljuje se za dva tjedna. Produljenje nastavne godine za dva tjedna odnosi se na sve odgojno-obrazovne cikluse i omogućuje organizaciju dvaju projektnih tjedana, jednoga kontinuiranoga u drugome polugodištu i drugoga koji se može organizirati na različite načine, ovisno o potrebama i interesima učenika i mogućnostima škole. Škola ima slobodu u određivanju aktivnosti, sadržaja i načina izvođenja projektnih tjedana.

⁵ U ranome i predškolskome odgoju i obrazovanju ova se načela odnose na cjelokupan odgojno-obrazovni rad.

- b. koje povezuju aktivnosti i sadržaje učenja s cjelokupnim životnim iskustvom djece i mladih osoba.
- c. koje su usmjerene na stjecanje znanja i na razvoj vještina i stavova koji doprinose kvalitetnijem svakodnevnom životu djece i mladih osoba.
- d. koje potiču primjenu naučenoga u novim i promjenjivim okruženjima.

4. Poticanje složenijih oblika mišljenja

- a. koje omogućuju odmicanje od usvajanja činjenica prema razvoju složenijih oblika mišljenja, razvoju vještina i usvajanju stavova.
- b. kojima se potiče rješavanje problema i donošenje odluka.
- c. kojima se potiče razvoj kritičkoga mišljenja te kreativnosti i inovativnosti.
- d. kojima se djecu i mlade osobe potiče na promišljanje i raspravu o procesima i ishodima učenja.

5. Poticanje suradnje

- a. koje aktivno potiču suradnju i interakciju djece i mladih osoba, odnosno potiču ih da uče od drugih i s drugima.
- b. koje grade i osnažuju osobne i socijalne veze djece i mladih osoba.
- c. koje potiču suradnju s obitelji, lokalnom i širom zajednicom s ciljem unaprjeđivanja i obogaćivanja iskustava učenja.

6. Međusobna povezanost iskustava učenja i povezanost s prethodnim znanjima i iskustvima

- a. kojima se osigurava da iskustva učenja djece i mladih osoba čine jedinstvenu i povezanu cjelinu.
- b. kojima se uspostavljaju jasne veze između znanja, vještina i stavova unutar pojedinoga i između različitih područja učenja.
- c. koje osiguravaju povezivanje novoga učenja s prethodnim znanjima, vještinama i iskustvima djece i mladih osoba uzimajući u obzir činjenicu da postojeća znanja, iskustva i očekivanja djece i mladih osoba mogu podržavati novo učenje, ali ga i otežavati. Postojeća znanja, vještine i stavovi vrednuju se, proširuju i produbljuju učenjem i poučavanjem.

7. Motivirajuća iskustva

- a. koje osiguravaju motivirajuća i zanimljiva iskustva djeci i mladim osobama.
- b. kojima se pobuđuje znatiželja djece i mladih osoba i budi zadovoljstvo u učenju, posebno u područjima za koja pokazuju poseban interes i sposobnosti.
- c. kojima se povećava osjećaj kompetentnosti djece i mladih osoba, čime se gradi njihova pozitivna slika o sebi kao osobama koje uče.

8. Izazovna iskustva

- a. kojima se postavljaju primjereno visoka očekivanja pred svu djecu i mlade osobe.
- b. kojima se djeca i mlade osobe osnažuju za postizanje uspjeha i svladavanje izazovnih očekivanja, čime se osiguravaju pretpostavke za njihov razvoj.

- c. koje uvažavaju ideju o progresivnoj prirodi učenja i znanja tako da se od djece i mladih osoba na višim odgojno-obrazovnim razinama zahtijeva sve viša razina znanja i korištenje sve složenijih vještina.

3.7. NAČELA VREDNOVANJA

Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda sastavni je dio odgojno-obrazovnoga procesa i temelji se na sljedećim načelima koja vrijede za sve razine i vrste odgoja i obrazovanja:

1. Vrednovanje usmjereno na učenje i razvoj

- a. Vrednovanje, učenje i poučavanje istodobno se osmišljavaju i planiraju. Vrednovanje se nadovezuje na učenje i poučavanje i iz njih proizlazi. Sve informacije koje odgojno-obrazovni radnici prikupljaju o učenju, razvoju i postignućima djece i mladih osoba postaju osnova za planiranje odgojno-obrazovnoga procesa i praćenje napretka djece i mladih osoba.
- b. Osnovna svrha svih oblika vrednovanja jest unaprijeđivanje učenja i razvoja djece i mladih osoba. Vrednovanje rezultira jasnim, točnim, pravovremenim i afirmativnim povratnim informacijama koje djeci i mladim osobama pomažu u daljnjem učenju i motiviraju ih za rad, a odgojno-obrazovnim radnicima omogućuju daljnje planiranje odgojno-obrazovnih procesa.
- c. Vrednovanje se temelji na cjelovitome pristupu praćenja i poticanja individualnoga razvoja svakoga djeteta i mlade osobe i usmjerava se na prepoznavanje uspjeha i poticanje pozitivnih obrazaca motivacije i učenja.
- d. Inzistira se na djetetu i mladoj osobi kao središnjem sudioniku odgojno-obrazovnog procesa te na razvoju metakognicije, postavljanju ciljeva učenja, planiranju i upravljanju učenjem i na samovrednovanju učenja.

2. Vrednovanje usmjereno na sveobuhvatnost odgojno-obrazovnih očekivanja i odgojno-obrazovnih ishoda

- a. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i odgojno-obrazovnih ishoda usmjereno je ne samo na procjenjivanje usvojenosti znanja već i na razvijenost vještina, stavova i drugih elemenata odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda.
- b. Vrednovanjem usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda potiče se dubinsko i trajno učenje i, osobito, primjena znanja i vještina u novim situacijama. Posebna pažnja posvećuje se vrednovanju usvojenosti temeljnih znanja, kao i vrednovanju konceptualnoga razumijevanja i vrednovanju viših kognitivnih procesa.
- c. Pred djecu i mlade osobe u vrednovanju se postavljaju zahtjevi koji su izazovni, ali realistični, u kojima oni mogu pokazati svoje sposobnosti, usvojena znanja i vještine u okruženjima koja su izvorna i učenicima svrhovita.
- d. Vrednovanja su primjereno raspoređena tijekom odgojno-obrazovnoga procesa, relativno česta i raznolika po svojoj prirodi, kako bi omogućila djeci i mladim osobama da u različitim prilikama pokažu napredak u učenju i razvoju. Različitim pristupima djeci

i mladima i različitim zahtjevima od njih , i integracijom različitih vrsta i izvora podataka o učenju, prikupljaju se kvalitetni, valjani i pouzdani dokazi o cijelome rasponu njihovih postignuća.

3.Transparentnost i pravednost vrednovanja

- a. Jasnom i pravodobnom razmjenom točnih informacija između djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika i roditelja o sadržajima, postupcima, kriterijima i rezultatima vrednovanja usuglašavaju se očekivanja i postiže zajedničko razumijevanje zahtjeva koji se postavljaju pred djecu i mlade osobe.
- b. Jasno određena pravila i kriteriji vrednovanja djece i mladih osoba pomažu u razumijevanju elemenata učenja koji će biti vrednovani i shvaćanju toga što čini uspješnu izvedbu te u usmjeravanju učenja na ono što je važno znati i moći učiniti.
- c. Postupci vrednovanja usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda ne stavljaju određenu djecu i mlade osobe u privilegiran položaj i ne diskriminiraju na osnovama koje nisu povezane s učenjem. Postupci vrednovanja koriste svoj djeci i mladim osobama kao poticaj za ostvarivanje vlastitih potencijala i ispunjavanje osobnih obrazovnih težnji.

4. Uravnoteženost unutarnjega i vanjskoga vrednovanja

- a. Izbjegavaju se vanjski ispiti visokoga rizika, osim završnih ispita na kraju srednjoškolskoga obrazovanja. Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda ostaje u najvećoj mjeri profesionalna odgovornost odgojno-obrazovnih radnika.
- b. Vanjsko vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda ne smije dominirati nad obrazovnom praksom, već treba biti usklađeno s ciljevima nacionalnoga kurikuluma i u potpunosti ih podupirati.
- c. Podatci prikupljeni vrednovanjem usvojenosti odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda koriste se u procesima samovrednovanja odgojno-obrazovnih ustanova s ciljem unaprjeđivanja kvalitete njihova rada.